

KAPITOLA PATNÁCTÁ

KNIHY SPÁLENÉ V KNIHÁCH

I

Evropská literatura se od samého počátku zajímala o hrůzy, které paličství knih doprovázejí. V šesté kapitole *Dona Quijota* je scéna, v níž farář a lazebník (tedy církev a cenzura) vstupují do knihovny spícího Alonsa Quijana a zmocňují se stovky textů tohoto muže, kterého četba, a zejména četba rytířských románů, připravila o rozum. Okamžitě se dají do zkoumání knih a jednu po druhé vybírají k likvidaci. Quijanova neteř spolu s paní domu po nich žádají, aby knihy spálili co nejrychleji, hlavně dříve, než se pán vzbudí. Nakonec hoří *Rekovné činy Esplandiána* a všichni jeho udatní následovníci spolu s *Donem Olivantem z Laury*, *Florismartem z Hirkánie*, *Rytířem Platírem*, *Rytířem z Kříže*, *Palmerínem z Olivy*, *Donem Belianísem* a dalšími.

Tento skvělý výčet knih španělského písemnictví není však jediným. Christopher Marlowe v *Tragické historii Doktora Fausta*, díle publikovaném jedenáct let po autorově smrti, vložil hlavnímu hrdinovi do úst slova, která nás nepřestávají udivovat: „Neškleb se, peklo! Nechoď, Lucifere! / Spálím své knihy! — Ach, Mefistofele!“¹

William Shakespeare svou poslední hru nazvanou *Bouře* uvedl na počest královské dcery Alžběty. Sám se ujal hlavní role Prospera a ten v díle praví: „A hloub’, než olovo kdy stačilo, své knihy utopím.“² Zatímco tedy Marlowův Faust své knihy raději spálil, Prospero je odevzdal vodnímu živlu. Snad to má nějaký skrytý hlubší smysl. Možná Faust toužil po rychlé spáse, kdežto Prosperovi stačilo pomalé odpouštění.³

Francisco de Quevedo nechal ve své satíře *El sueño del infierno* (Sen o pekle, též pod názvem *Las zahúrdas del Plutón*) hořet desítky čarodějů společně s jejich knhami. Mezi ztýranými odpadlíky v tomto pekle najdeme Cornelia Agrippu, Johannese Trithemia, Julia Caesara Scaligera, Artefia a přemnoho dalších. Také Baltasar Gracián se ve svém podivuhodném *Kritikonu* zmiňuje o pálení knih. Ve čtvrté hlavě (KRISIS IV.) druhé části, kde se mluví o knize *Základy státu* od Giovanniho Botera, se dočítáme:

Hleděl skoupit všechny výtisky a dal za ně, co žádali; a zatímco všichni se domnívali, že to činí pro to, že si jí velice váží a chce ji předložit svému panovníkovi, bylo tomu naopak. Aby se mu nedostala do rukou, přikázal ten muž postavit velkou hranici a spálit všechny výtisky a popel z nich rozptýlit do větru.⁴

1 „Tragická historie o doktoru Faustovi“. In Bejblík, Alois (ed.): *Alžbětinské divadlo. Shakespeareovi předchůdci*, přel. Alois Bejblík, Praha: Odeon, 1978, s. 359.

2 Akt V, Scéna I, přel. F. L. Čelakovský (1870).

3 Doporučuji zhlédnout film od Petera Greenawaye *Prospero's books* (Prosperovy knihy, 1991).

4 Baltasar Gracián: *Kritikon*, přel. Josef Forbelský, Praha: Odeon, 1984, s. 235.

II

Hrabě Jan Potocki (1761—1815), jeden nejvýstřednějších spisovatelů literární historie, vložil do svého *Rukopisu nalezeného v Zaragoze*, vydávaného po částech mezi lety 1804 až 1814, epizodu nazvanou „Příběh Diega Herváse, vyprávěný jeho synem, Zavrženým poutníkem“. Jde o kroniku vzdělance jménem Hervás, jenž napsal encyklopedii o všech věcech tohoto světa.

Když se Hervás vrací z cesty po Asturii, nachází své celoživotní dílo zničené:

[...] přišel domů a našel na dveřích neporušenou pečeť, otevřel je a uviděl... svých sto svazků rozdrásaných na cáry, vytrhaných z vazeb, všechny stránky pomíchané a rozházené na podlaze. [...] Příčina pohromy byla tato: Hervás předtím nejídal doma. Krysy, které se tak hojně vyskytují v madridských domech, neměly proč navštěvovat jeho byt. Našly by tam totiž k hodování nanejvýš několik opsaných per. Ale jinak to dopadlo, když do pokoje donesl sto svazků napuštěných čerstvým kličem a když se notabene téhož dne z bytu odstěhoval. Krysy přilákané vůní kliču, povzbuzené tichem v místnosti, se houfně shromáždily, knihy převrhly, ohryzaly a sežraly...⁵

Edgar Allan Poe v *Předčasném pohřbu* napsal: „Podnikal jsem namáhavé výlety. Vdechoval svěží nebeský vzduch. Začal jsem přemýšlet o jiných námětech, než je smrt. Odložil jsem lékařské knihy. Spálil jsem Buchana. Přestal jsem číst ‚Noční myšlenky‘.“⁶ Heinrich Heine zachytil historicky doložené pálení knih ve svém díle *Almansor* (1821). V nenapodobitelném dialogu mezi Almanzorem a Hasanem, v němž rozmlouvají o pálení Koránu v Granadě, se od Hasana dozvídáme: „To byla předehra; kde pálí knihy, tam lidi také pálí nakonec.“⁷

Nathaniel Hawthorne (1804—1864) ve svém textu *Earth's Holocaust* (Zkáza Země) předkládá myšlenku, jež se v dějinách lidstva neustále vrací: potřeba vybudovat nový svět od prvopočátku, tedy jako jakýsi nepopsaný list. V Hawthornově textu se lidstvo, znavené nadměrným hromaděním poznatků a věcí, rozhodne na prériích dalekého Západu zažehnout gigantickou hranici, do níž naháže noviny, časopisy, heraldické znaky, vyznamenání, kořalku, zbraně, všemožné výdobytky technologie, mechaniky a lidského ducha, samozřejmě včetně knih.

V roce 1857 spatřil světlo světa *Ekkehard*, historický román Josefa Viktora von Scheffela (1826—1886). V jedné pasáži odehrávající se před jakýmsi klášterem, jehož knihovna byla celá zničena, spolu debatují dva Hunové, Ellak a Hornebog. Mrzutý, vyčerpaný a poněkud udivený Hornebog rozetne mečem jednu z knih a v té chvíli začne nezapomenutelný dialog:

„Bratře, k čemu jsou dobré tyto čmáranice a klikyháky?“

Ellak ovládající základy latiny si knihu vzal, roztržitě v ní zalistoval a po delší chvíli odpověděl:

„Západní vzdělanost, milý brachu. Jistý Boethius zaplnil tyto listy. Myslím, že v nich jsou krásné věci o útěše filozofií.“⁸

Hornbog se na chvíli zamyslel a vypadal, jako by pochopil. Nakonec ovšem opáčil:

„Filo... Žofie? Co ta má společného s útěchou?“

„Nejedná se v řeči veršů o půvabnou ženu,“ řekl Ellak. „A také to není pálenka. Těžko se to vysvětluje v řeči Hunů.

Podívej... když někdo neví, proč je na světě, a chce to mermomocí vědět, pak je tady pro něj to, čemu na Západě říkají filozofie. Slyšel jsem, že autor těchto řádků úpěl v žaláři ve věži v Pavii, až ho nakonec palicemi umlátili k smrti.“

„Však si to zasloužil,“ řekl Hornebog. „Kdo třímá meč v ruce a sedí pevně v sedle, ten dobře ví, proč chodí po tomto světě. A kdybychom to my nevěděli líp než ten, co načmáral tyhle klikyháky na kus oslí kůže, nebyli bychom tady, nýbrž bychom brali nohy na ramena zpátky po březích Dunaje.“

Zmlkl, avšak jedna myšlenka mu neustále vrtala hlavou. Obrátil se znovu na svého druhu a bez zaváhání mu řekl:

„Jaké štěstí, že tohle všechno vymysleli.“

„A to proč?“ otázal se Ellak.

„Protože ruka, co vzala brk na psaní, nikdy nedokáže sevřít pevně meč a zatnout hluboko do masa a pošetlosti, které poblouznily onu hlavu, když se jednou octnou vepsané do knihy, poblázní dalších sto mozků. A o sto takových duší navíc rovná se o sto vojáků méně, proti nimž budeme bojovat.“

5 Jan Potocki: *Rukopis nalezený v Zaragoze*, přel. Jaroslav Simonides, Praha: Odeon, 1973, s. 460.

6 Edgar Allan Poe: *Předčasný pohřeb a jiné povídky*, přel. Josef Schwarz, Praha: Mladá fronta, 1970, s. 150.

7 Heinrich Heine: *Německo — zimní pohádka; Atta Troll, Almansor*, přel. Eduard Petiška, Praha: SNKLHU, 1953, s. 197.

8 Zde naráží na slavný Boethiův spis *Filosofie utěšitelka*, přel. Josef Hruša, Praha: Bohuslav Hendrich, 1942. Pozn. překl.

O pálení knih se také dočítáme v souboru krátkých příběhů *Fables* (Báje) od Roberta Louise Stevensona. V povídce „The Reader“ (Čtenář) jsme svědky zvláštního rozhovoru, který končí těmito slovy: „„A teď, kdože je ten neznaboh?“ otázala se kniha. A čtenář ji hodil do ohně.“

Stevensonův přítel Henry James (1843—1916) vystavěl v románu *Listiny Aspernovy* (1888) příběh vydavatele posedlého rukopisy, záhadného génia Jeffreya Asperna. Vydavatel se snaží stůj co stůj zmocnit se drahocenných rukopisů, žádná lest mu není cizí a nakonec chce dosáhnout svého i za cenu sňatku s nepříliš pohlednou ženou. Bohužel zjistí, že ony spisy byly již zničeny:

„Ty papíry jsem zničila...“

„Zničila?“ zarazil jsem se.

„Ano, zničila. Nač jsi je chtěl? Spálila jsem je včera večer v kuchyni, jeden po druhém.“

„Jeden po druhém!“ opakoval jsem celý bez sebe.

„Trvalo mi to dlouho. Bylo jich tolik!...“

Herbert George Wells (1866—1946) ve své knize *Stroj času* (1895) načrtl hroznou budoucnost. V jedenácté kapitole nazvané „Palác ze zeleného porcelánu“ cestovatel v čase vstupuje do pobořeného muzea, kde „v černých a zuhelnatělých cárech visících po stranách velmi brzy rozpoznal zbytky knih. Již před časem se rozpadly na kusy a knihám se snad už ani nepodobaly.“ Ty zbytky knih jsou jediné, co přetrvalo a co může číst civilizace hloupých stvoření *Eloánů* a zrůdných *Morloků*. Není divu, že se cestovatel rozhodl přivést z budoucnosti květinu namísto vzorku ohořelé knihy.

III

Howard Phillips Lovecraft (1890—1937), který vyrůstal v domě s velkou knihovnou čítající více než dva tisíce svazků, vytvořil ve své představivosti záhadnou knihu *Necronomicon*, jejíž předlohou měl být rovněž imaginární spis *Al Azif* (titul označuje bzuchení jistého nočního hmyzu, které je ovšem přisuzováno démonickým silám) z pera smyšleného Abdula Alhazreda z osmého století.

První zničení tohoto smyšleného textu se odehrálo již roku 1050, kdy jej nechal „spálit patriarcha Michael“. Spis se však zachoval v latinském překladu z řečtiny, který v roce 1228 pořídil Olaus Wormius. O čtyři roky později šíření této proklaté knihy zakázal papež Řehoř IX. Vytisštěna gotickým písmem se pak kniha znovu objevila v Německu, a to v roce 1440. Někdy v letech 1500 až 1550 se řecká verze dostala do rukou italským učencům. John Dee přeložil dílo do angličtiny roku 1560 nebo 1608, jak Lovecraft píše v *The Dunwich Horror* (Hrůza v Dunwichi, 1928). Do španělštiny byla kniha přeložena přímo z latiny roku 1600. Poslední dochovaný exemplář knihy shořel v jedné sanfranciské knihovně při požáru města v roce 1906.

Lovecraft se ničením knih zabývá i v knize *Sny v čarodějnickém domě* (1932). Dočítáme se, že při prohledávání troskek jakéhosi prokletého domu „k [jiným] nalezeným předmětům patřily rozmanité fragmenty mnoha knih a papírů spolu se zažloutlým prachem zbylým po úplném rozpadu ještě starších knih a papírů“.⁹ V *Případu Charlese Dextera Warda* (1927) Lovecraft popisuje skupinku mužů, kteří ve snaze vymazat jakoukoli stopu po jednom čaroději spálí celou jeho knihovnu.

Clark Ashton Smith (1893—1961) napsal v duchu svého obdivovaného literárního učitele a přítele Lovecrafta povídku s názvem *The End of The Story* (Konec příběhu, 1930), v níž se o ničení knih rovněž dočítáme. Jistý Cristophe Morand po sobě zanechal tajemný rukopis, v němž se zmiňuje o svém setkání s benediktinským mnichem Hilariem, vlastníkem skvělé knihovny, v níž se na policích nachází jakési kompendium všech dějinných epoch lidstva:

Tady máme tři Catullovy ódy, které nenajdeš v žádném vydání jeho díla. Zde zase původní rukopis Sapfó, kompletní kopie básně, z níž se dochovaly pouze krátké úryvky. Dále tu máme dvě ztracené milétské bajky, Periklův dopis Aspasii, jeden dosud nevydaný Platónův dialog a starobylou arabskou příručku astronomie od neznámého autora, jenž v mnohém předjímá teorie Koperníkovy. No, a konečně máme zde také *Histoire d'Amour* od Bernarda de Vaillancoeura, dílko veskrze skandální, zničené hned po svém vydání a o němž se ví pouze to, že někde existuje ještě jeden výtisk.

9 Howard Phillips Lovecraft: *Sny v čarodějnickém domě a jiné horory*, přel. Renata Kolářová, Viola Lyčková, Stanislava Pošustová a Zdeněk Lyčka, Praha: Zlatý kůň, 1992, s. 49.

Jihoafričan John Roland Reuel Tolkien (1892—1973), profesor anglického jazyka a literatury na Oxfordu, je jeden z těch autorů, nad jehož texty člověk lituje, že je nečetl v mládí. Číst tohoto klasika, který vytvořil nejzábavnější mytologickou ságu dvacátého století, přináší však potěchu v jakémkoli věku. Připomínám ho zde proto, že se autor v kapitole nazvané „Poznámka o Krajových letopisech“ v prvním díle svého úžasného *Pána prstenů* zmiňuje o nejrůznějších ztracených písemnostech týkajících se historie podivných *hobitů*: „Původní Červená kniha se nedochovala, ale bylo pořízeno mnoho opisů, především z prvního svazku pro potřebu potomstva dětí Pána Samvěda.“¹⁰

IV

Nositel Pulitzerovy ceny Stephen Vincent Benét (1898—1943) zdědil po otci vojenské nadšení. Není proto divu, že to, co dnes známe z jeho díla, které v době autorovy smrti čítalo dvacet sedm svazků, jsou především básně věnované válce, smrti a oslavě odvahy jakožto nástroje k transformaci lidských vášní. Benét chtěl v roce 1942 přispět k manifestacím americké veřejnosti při příležitosti výročí pálení knih nacisty 10. května 1933 a odsoudil toto počínání sepsáním scénáře k rozhlasovému pořadu, který se dochoval dodnes. Jeho titul zní *They Burned The Books* (Oni pálili knihy). Pořad zahrnuje pasáže, jimiž defilují různé historické osobnosti a vystupují na obranu knih. V určitém okamžiku vypravěč jako by chtěl pálení knih ubírat na vážnosti:

Kniha je přece pouze kniha. Je to papír, inkoust a tisk.
Když ji pořežete nožem, nekrvácí.
Když ji udeříte, nemá modřiny.
Když ji spálíte, ani nehlesne.
[Praskání ohně]
Spálit jednu knihu, spálit sto knih, spálit jich milion.
Cožpak je v tom nějaký rozdíl?

Při premiéře pořadu byli do některých rolí obsazeni němečtí herci, kteří museli před pronásledováním uprchnout ze své vlasti.

Americký spisovatel Ray Bradbury (1920—2012) publikoval v roce 1953 svou knihu *451 stupňů Fahrenheita*. Název knihy odkazuje na teplotu, které je potřeba dosáhnout, aby se vznítil papír. Režisér François Truffaut natočil roku 1967 podle Bradburyho předlohy památný stejnojmenný film. Význam tohoto skličujícího a zároveň nostalgického vyprávění, které sleduje stejnou linii jako *1984* George Orwella nebo *Konec civilizace aneb Překrásný nový svět* od Aldouse Huxleyho, spočívá v tom, že nás staví tvář v tvář budoucnosti, v níž jsou knihy zakázány a v níž úkolem hasičských sborů je pálit knihy, jak nejrychleji to jde, tedy ještě dřív, než mohou být čteny a narušovat odcizení a životně důležitou ortodoxii všeprostopujícího režimu.

Bradbury napsal k reedici tohoto díla v roce 1993 prolog, v němž poodhaluje své inspirační zdroje těmito slovy:

Bylo nevyhnutelné, abych se jednou doslechl nebo dočetl o třech požárech Alexandrijské knihovny. Dva byly náhodné a jeden úmyslný. Dozvěděl jsem se to, když mi bylo devět, a rozplakal jsem se. Byl jsem zvláštní dítě, již tehdy jsem důvěrně znal každé zákoutí Carnegieho knihovny ve Waukeganu v Illinois...

Jakmile Montag, hlavní postava Bradburyho románu, přestane být režimem pronásledován, přidává se k ostatním disidentům, aby se společně pokusili vydolovat z paměti knihy nebo úryvky knih a znovu sepsat či přepsat díla klasiků, které úřední dekrety režimu uvrhly v zapomnění. Ve starověkém Římě žil bohatý muž, jistý Itelius, jenž se ve svém domě obklopil stovkou otroků recitujících mu z paměti Homéra, Vergilia, Horatia... V Bradburyho díle je tedy paměť prostředkem, jak přežít nepřátelskou budoucnost.

Málokdo ví, že Bradbury ještě před *Fahrenheitem* napsal v roce 1950 krátkou novelu *Velký požár*, v níž vypravěč vypočítává seznam averzí hlavního hrdiny.

[...] Williama Petersona nejvíce štvál Shakespeare, Platón, Aristotelés, Jonathan Swift, William Faulkner a básně řekněme

Roberta Frosta, pak asi Johna Donna a Roberta Herricka. Se všemi šup na hranici. Pak si představil tu horu popela (v ten se totiž promění).

Hlavní postavu Bradburyho povídky „Fénix zářící“ (1963) je fanatik, který pálí svazky z knihovny. Záhy zjišťuje, že všichni v městečku kolem jsou podivíni. Jedni se jmenují Keats, druzí mají za příjmení Platón, Einstein nebo Lincoln. Žhář pochopí, že všichni schraňují tajemství: každý se naučil z paměti nějakému dílu z knihovny, aby mohla být zachráněna pro budoucnost. V povídce „Psanci“, ¹¹ která vyšla poprvé ve sbírce *The Illustrated Man* (Ilustrovaný muž, 1951), všechny literární postavy prchají na Mars, protože díla, v nichž přebývaly, byla na Zemi spálena. Jako pomstu žhářům knih pojmá autor svou povídku „Usher II“, která byla zahrnuta do druhého vydání *Ilustrovaného muže* v roce 1952. Mstítel paliče knih shromáždí a deportuje na Mars, aby je tam nechal utopit v jezeře. Soubor povídek *S is for Space* (V jako Vesmír, 1966) zahrnuje krátký Bradburyho dystopický příběh „Sloup ohně“. Hlavní postavou je muž, který se mnoho let po své smrti vrací mezi živé a zjišťuje, že lidé nenávidějí pohřebišť a všechna mrtvá těla spalují v obrovské kremační peci. Tento muž se dopustí vraždy jen proto, aby se mu oběť stala společníkem na jeho pouti, která jej zanechá až do jedné knihovny, kde odhalí, že díla Edgara Allana Poea, Lovecrafta, Machena, Derletha a Ambrose Bierce již více neexistují, neboť byla zničena při *Velkém Požáru 2265*.

Mluvíme-li o žánru sci-fi, nesmíme opomenout jméno Walter M. Miller. V jeho *Chvalozpěvu na Leibowitza* (1959) se setkáváme s řeholním řádem, jehož členové se věnují kopírování fragmentů ze slavných knih, aby zachránili paměť lidstva. Jedna část pojednává o strašlivém hromadném ničení knih:

Tradovalo se, že Bůh chtěl vyzkoušet lidstvo, jež se začalo dmout pýchou jako v časech Noemových, a tak poručil moudrým mužům té doby, mezi nimi i blahoslavenému Leibowitzovi, aby sestrojili obrovské válečné stroje, jaké země do té doby nepoznala, zbraně takové síly, že v nich byly ukryty samy ohně pekelné. [...] A tak se stalo, že po Potopě a spadu, po moru, šílenství, zmatení jazyků a hněvu přišlo krveprolití zvané Zjednodušení, kdy pozůstalí po jedné rvali jiným pozůstalým údy z těla, vraždili vládce, vědce, techniky, učitele [...]. Na nic nepohlížely tyto davy nenávislnější než na lidi vzdělané.

Aby se zachránili před řáděním smeček prostáček, vzdělaní lidé, kteří přežili, prchli do všemožných úkrytů, které se nabízely. Když je přijala Církev svatá, navlékla je do mnišských kuten a pokusila se ukrýt je v klášterech. [...] Kláštery byly napadány, archivy a svaté knihy páleny, uprchlíci vesměs věšeni a upalováni. [...] Tou dobou již pronásledování nebylo namířeno proti vzdělaným, neboť žádní nebyli, ale pouze proti gramotným. [...] Izák Edward Leibowitz se po marném pátrání po své ženě uchýlil k cisterciákům a v prvních letech po Potopě se mezi nimi skrýval. [...] Za dvanáct let od podání žádosti získal pater Izák Edward Leibowitz od Svaté stolice povolení založit novou komunitu věřících, pojmenovanou po Albertu Magnusovi, ¹² učiteli svatého Tomáše a patronu vědců. Jejím úkolem, nevyhlášeným a zpočátku jen mlhavě definovaným, bylo zachovat dějiny lidstva pro prapravnuky dnešních prostáček, kteří je chtěli zničit. [...] Její členové se podle přidělených úkolů dělili na „kniháky“ a „pamatováky“. Kniháci pašovali knihy do jihozápadní pouště a tam je zakopávali v sudech. Pamatováky se museli nadřít z paměti celý objem dějin, svatých textů, literatury a vědy, neboť někdo z pašeráků mohl mít smůlu a být dopaden, mučen a přinucen vyzradit polohu sudů. ¹³

V

Jorgemu Luisi Borgesovi se podařilo, podobně jako Homérovi, založit svými knihami celou jednu literární tradici. Byl bezpochyby jedním ze spisovatelů dvacátého století, kteří se nejvíce zabývali mýtem Posvátné Knihy. Borges se ve svých povídkách, esejích a básních opakovaně vracel ke ztvárnění hrůzné představy o zmizení jistých důležitých písemností. V „Babylonské knihovně“ (ze sbírky *Fikce*, 1944) ¹⁴ mluví Borges o sektě ničící nepotřebné knihy: „Násilím pronikali

11 Ray Bradbury: *Kaleidoskop*, přel. Pavel Dominik, Jarmila Emmerová, Jiří Hanuš, Jiří Janda, Tomáš Korbař, Stanislava Pošustová, Alžběta Rejchrtová, Zdeněk Volný, Praha: Odeon, 1989. Povídka „Psanci“ vyšla česky také pod názvem „Vyhnaní“. Pozn. překl.

12 Sv. Albert Veliký. Pozn. překl.

13 Walter M. Miller: *Chvalozpěv na Leibowitza*, přel. Petr Kotrle, Praha: Laser-books, 2007, s. 77–80.

14 Nejucelenější výbor z Borgesova díla byl v češtině vydán roku 1989 v Odeonu pod názvem *Zrcadlo a maska*, přel. Kamil Uhlíř, Josef Forbelský a František Vrhel, Praha: Odeon, 1989.

do šestiúhelníků, ukazovali pověřovací listiny, které nebyly vždycky padělané, s nechutí prolisťovali jeden svazek a odsoudili pak celé regály. Nesmyslnou zkázu miliónů knih nutno přičíst na vrub jejich hygienické, asketické zuřivosti.“¹⁵

Povídka „Teologové“ (ze sbírky *Fikce*) začíná takto: „Když poplenili zahradu, zneuctili kalichy a oltáře, vpadli Hunové na koních do klášterní knihovny a roztřhali, potupili a spálili nesrozumitelné knihy, možná ze strachu, že se v písmu ukrývá rouhání jejich bohu. Palimpsesty i kodexy shořely...“¹⁶

„Trojí verze Jidáše“ (ze sbírky *Fikce*) vypráví o díle Nilse Runeberga. Jelikož bylo sepsáno v době panování krále Basileidése, „nějaký zlomek z jeho kázání, vyšperkovaný nadávkami, by se uchoval v apokryfním *Liber adversus omnes haereses* nebo by propadl zkáze při požáru klášterní knihovny, jenž pohltit poslední exemplář *Syntagmatu*“.¹⁷ Povídka „Kongres“ (součást sbírky *Knihy z písku*, 1975) se vrací k původní Hawthornově myšlence. Novinář Alejandro Ferri se rozhodne přidat se ke Kongresu, skupině vedené Alejandrem Glencoem. Tito apolitictí univerzalisté věří, že zastupují svět, a rozhodnou se přizvat do svého shromáždění představitele všech směrů a žánrů. Nezdar celého podniku završí velká hranice, na níž jsou spáleny všechny nashromážděné knihy (encyklopedie, atlasy, Pliniova *Historia Naturalis*, další díla různého původu). Fernández Irala, jeden z členů Kongresu, to komentuje slovy: „Každých několik století je třeba spálit Alexandrijskou knihovnu.“¹⁸

V povídce „There are more things“ (ze sbírky *Knihy z písku*) vypravěč sděluje, že „nedaleko Camino de las Tropas vyházel na smetiště všechn nábytek, knihy a nářadí a předměty (Se smutkem si vzpomněl na diagramy v Hintonových svazcích)“.¹⁹ Další příběh z *Knihy z písku* se jmenuje „Utopie unaveného muže“ a vypráví o podobě budoucího světa, v němž neexistují knihy ani knihovny. Povídka, která dává jméno celé *Knize z písku*, se zabývá nekonečným dilem, jež nakonec děsí i jeho posledního vlastníka, který přiznává: „Uvažoval jsem, že je spálím, ale obával jsem se, že spalování nekonečné knihy by jen tak neskončilo a dým by zadusil celou planetu.“²⁰

Borgese nepřestávalo fascinovat téma spálení Alexandrijské knihovny. V „Poema de los dones“ (Báseň o darech shůry), která je součástí sbírky *El hacedor* (Tvořitel, 1960), hovoří o své slepotě jako o překážce, která mu brání číst knihy, jež mu byly svěřeny do opatrovnictví, když byl jmenován ředitelem Národní knihovny v Buenos Aires. Borges opět naráží na motiv Alexandrijské knihovny.

Jak planý to den
jenž neohlídá si řady knih nekonečné
ó jak nebezpečné jak nebezpečné
dým v Alexandrii zbyl po nich jen.

O několik let později se Borges k tématu knihoven vrací znovu, a to v básni „Alejandria, 641 A.D.“ (Alexandrie, rok 641) tvořící součást sbírky *Historia de la noche* (Příběh noci, 1977). Doporučuji číst tento text společně se zdařilým esejem „La muralla y los libros“ (Zed' a knihy), jež jsou obsaženy v knize *Další pátrání* (1954), neboť ten jistým způsobem uzavírá téma myšlenkou, že všechno ničení knih je marná práce. Člověk sepiše znovu a znovu stejná díla, protože jejich témata mu přetrvávají v duši:

Já Omar, co Persii na kolena srazil jsem
a pravou víru vyznávat teď rozkazují všem.
A vojskům svým já zničit ohněm poroučím
tu převelikou knihovnu, co stejně plamen stěží pozře jen. A chválení
budiž Bůh, co vždycky bdí, a Muhammad, jenž jeho prorokem.

15 Tamtéž, s. 69.

16 Jorge Luis Borges: *Artefakty*, přel. Kamil Uhliř, Praha: Odeon, 1969, s. 153.

17 Týž: *Zrcadlo a maska*, cit. dílo, s. 153.

18 Tamtéž, s. 367.

19 Tamtéž, s. 371.

20 Tamtéž, s. 418.

VI

Argentinec Roberto Arlt (1900—1942) vypráví v povídce „El escritor fracasado“ (Zneuznaný spisovatel, součást sbírky *El jorobadito* [Hrbáček] z roku 1933) v první osobě o proměně příliš brzy proslulého spisovatele v životního cynika. Děsivý a trýznivý příběh graduje ve chvíli, kdy spisovatel popisuje zničení všech svých knih.

Jednu z nejlepších španělsky psaných povídek nalezneme v souboru *Confabulario* (Konfabulace, 1952) Mexičana Juana Josého Arreoly. Nabónides, hlavní postava stejnojmenné povídky, je milovníkem babylonského písemnictví a umění; rozhodl se, že zachrání „osm set tisíc tabulek, z nichž ta knihovna sestávala“, a najal si k tomu stovky písařů. Hodil za hlavu vojenskou kariéru a zasvětil svůj život zjednodušování abecedy, četbě a sepisování dějin svých „hypotetických vojenských počínů“. Arreola vymýšlí jako hlavní pramen postavu profesora Rasoloma a jako zdroj sekundární monografii *Nabonidzylinder* (1912) od Adolfa von Pinchese. Povídka, jak se ostatně dalo očekávat, končí zničením tabulek a Nabónides na sklonku života na jistém ostrově blouzní o všech písemnostech, jež hodlal zachránit.

Nikos Kazantzakis je autorem výjimečného románu *Chudásek Boží. Život sv. Františka* (1956). Hlavní postavou je František z Assisi, svatý muž, jenž ctí oheň, Slunce, rostliny a zvířata, avšak, a to je zajímavé, jako by si nevážil knih. Několikrát ho totiž Kazantzakis vykresluje, jak je ničí. V osmé kapitole si tento ctihodný mystik povšiml jednoho novice, který uprostřed dvora shromáždil knihy, mapy a staré rukopisy a měl po ruce zapálenou pochoděň:

Hromadil uprostřed dvora knihy, mapy i staré rukopisy. Já jsem přinesl louč.

„Podej mi naši sestru Výheň!“ řekl František.

Podstrčil hořící louč pod horu papírů a pokřižoval se.

„Ve jménu Kristovu! Ve jménu svatě Pokory a svatě Bídy!“

Pak se obrátil k bratřím, kteří přišli do semináře studovat.

„Kolik vás tu studuje?“

„Sedm.“

„Vidím, že je vás pouze šest. Kde je ten sedmý?“

„Je v cele — nemocný.“

„Řekněte mu, aby vstal, podpírejte ho a pojdte. Já najdu klíče a zamknu.“

A když se stalo po jeho a šest bratří se dalo na cestu, pomáhající nemocnému, a ze všech knih, papírů a rukopisů zbyla uprostřed dvora jen hromádka popela, František se sklonil, vzal hrst popela a vetřel si ho do dlaní:

„Podívej se, bratře Lve, čti! Co říká tato kniha?“

„Říká, že lidské vědění a vzdělání není nic jiného než popel.“²¹

Elias Canetti (1905—1994) ve svém jediném románu *Zaslepení* (1935) představuje Petera Kiena (*kien* znamená v němčině louč), nedůtklivého a samotářského profesora. Ten neunese svá životní ztroskotání, navrší všechny svoje knihy a společně s nimi se upálí:

Otvírá je a muchláním dělá z nich chuchvalce a rozhazuje je do všech koutů. Postaví žebřík doprostřed pokoje, tam, co stál předtím. Vystoupí na šestou příčku, hlídá oheň a čeká. Když ho plameny konečně zasáhnou, rozesměje se tak hlasitě, jak se za celý život ještě nikdy nesmál.²²

Bohumil Hrabal (1914—1997) začal svoji literární dráhu v bývalém Československu roku 1963. O několik let později publikoval krátké mistrovské dílo *Příliš hlučná samota*, v němž v první osobě líčí život muže pracujícího ve sběrně papíru. Jde o ohromný protiklad: vášnivě miluje knihy, avšak jeho nuceným řemeslem je jejich ničení.

Jeden z nejlepších španělských autorů detektivek Manuel Vázquez Montalbán udělal ve svém díle z pálení knih dokonce zvyk. Hlavní postava jeho příběhů, vyšetřovatel Pepe Carvalho, knihy pravidelně ve svém krbu pálí. V *Asesinato en el Comité Central* (Vražda v ústředním výboru, 1981) detektiv vyšetřuje smrt významného politika a v jedné chvíli vstupuje do knihkupectví:

21 Nikos Kazantzakis: *Chudásek boží. Život sv. Františka*, přel. Božena Protopapasová a Jana R. Friesová, Praha: Odeon, 1993, s. 212.

22 Elias Canetti: *Zaslepení*, přel. Jiří Stromšík, Praha: nakladatelství Hynek, 1998, s. 510.

Do prodejny s knihami nevkročil od té doby, co tak musel naposledy učinit v Amsterdamu, když sledoval jednoho z podezřelých v tom případě s tetováním. S kritickou skepsí přejel zrakem všechny novinky na stojanech knihkupectví VIP de Princesa. Pak však přimhouřil zrak a zaostřil na pár titulů. Dříve nebo později by se měl v knihách přece jen trochu zorientovat, aby je pak mohl koupit a spálit alespoň trochu se znalostí věci.

VII

Románu Umberta Eca *Jméno růže* (1980) bývají sice vytýkány komerční úspěchy, jde však o vskutku velký román plný záhad. Vraždy spáchané v tomto známém příběhu jsou následkem podivné žárlivosti mnicha, milovníka knih, který schraňuje jediný existující exemplář druhé knihy Aristotelovy *Poetiky*, jejímž tématem bylo dle dochovaných svědectví (jedno je však skutečně autentické a nese název *Tractatus Coislinianus*) studium a apologie žánru komedie. Na konci knihy labyrintická klášterní knihovna vzplane a jediné, co z ní zbude, je hromada útržků. Adso z Melku, vypravěč a zároveň hlavní postava románu, líčí:

Lampa spadla na hromadu knih, které se zřítily ze stolu, otevřené a jedna přes druhou ležely na zemi. Olej se z lampy vylil, oheň se zmocnil jednoho křehkého pergamentu a vyšlehly plameny, jako když chytne suchý troud. Všechno se odehrálo během několika okamžiků, z knih vyšlehl vysoký plamen, jako by jejich prastaré stránky po staletí dychtily po ohni a nyní zajásaly, že mohou rázem ukojit svou touhu po ekpyróze...²³

Hlavní postava úspěšného románu *Dumasův klub* (1993) Španěla Artura Péreze-Reverteho (1951) se jmenuje Lucas Corso. Tento „námezdný voják bibliofilie“²⁴ podniká fascinující výzkum jedné kapitoly, která je podivným způsobem vložena do jisté Dumasovy knihy, a také knihy s názvem *De umbrarum regni novem portis* (Devět bran Říše stínů), kterou roku 1666 vytiskl jakýsi Aristide Torchia (1620—1667). Zdálo se, že celý náklad tohoto díla byl zničen, avšak tři exempláře se přece jen zachovaly: jeden ve vlastnictví Victora Fargase, další u odbornice na démonologii baronky Unguern a poslední u známého sběratele Varoa Borjy. Ona kniha obsahuje devět rytin (některé pravé, jiné falešné) okopírovaných nebo převzatých z *Delomelaniconu*, knihy diktované samotným Luciferem. Rytinami lze dojít až k neomezené moci nad všemi věcmi.

Pérez-Reverte téměř borgesovským způsobem naráží na *Encyklopedii tiskařů a vzácných a podivuhodných knih* jistého Crozeta. V ní se dozvídáme o zničení Torchiových knih:

Poslední dílo [*Devět bran Říše stínů*] ho přivedlo do rukou inkvizice. Jeho dílna byla zničena včetně všech hotových výrobků a polotovarů připravených k tisku. Torchiiu čekal stejný osud jako jeho knihy. Byl odsouzen za provozování kouzel a čarodějnictví a upálen 17. února 1667.²⁵

Musím zmínit také Jana van Akena, nizozemského samouka, který napsal sérii historických románů, do nichž opakovaně vkládá téma ničení knih. Mezi jinými je van Aken autorem románu *Het oog van de Basilisk* (Oko baziliška, 2000) líčícího poslední nájezd Hunů a setkání papeže Lva I. Velikého s Attilou. Tématem jeho druhé knihy *De Valse Dageraad* (Falešný úsvit, 2000) je zničení mnohých knihoven v nejtemnějších obdobích evropských dějin. V románu jsou hlavními postavami historické osobnosti císaře Oty III. a papeže Silvestra II.

V devadesátých letech dvacátého století se téma ničení knih zmocnilo představivosti mnoha básníků a romanopisců. V současné době ve fantazii autorů převažuje jako motiv, jak se zdá, příběh ztraceného, znovunalezeného a nakonec spáleného či jinak zničeného rukopisu, jako je tomu například v *Ex libris* (1998) Rosse Kinga, jemuž se spálená kniha stává nočním

běsem.

23 Umberto Eco: *Jméno růže*, přel. Zdeněk Frýbort, Praha: Český klub NJŠ, 2003, s. 399.

24 Arturo Pérez-Reverte: *Dumasův klub*, přel. Anežka Charvátová, Praha: Mladá fronta, 2000, s. 9.

25 Tamtéž, s. 60.

Mexický spisovatel Rafael Toriz zahrnul do své sbírky *Metaficciones* (Metafikce, 2008) povídku „El bibliófago“ (Knihožrout) o bukinistovi,²⁶ jemuž knihy nejdříve zachutnají, pak z nich učiní svou oblíbenou potravu a nakonec se nemůže obejít bez svačin v podobě stránek Montaigneových, Platónových či z pera Patricka Süskinda. A v den svých narozenin volí mezi Dantem a Stendhalem.

A na závěr dva zajímavé tituly, které jsem přečetl v roce 2010. Kniha Michaela Grubera *The Book of Air and Shadows* (Kniha vzduchu a stínů) představuje hlavolam o hledání ztracených Shakespearových rukopisů. Těšilo mě též listovat v knize *In the Country of Last Things* (V zemi posledních věcí) geniálního Paula Austerera, v níž hrdinka Anna Blumeová vzkazuje z jakéhosi bezejmenného města, že přežila mráz je díky ohni udržovanému knihami.

KAPITOLA o s m á

NÁBOŽENSTVÍ, IDEOLOGIE, SEX

Sexuálně motivované zákazy a čistky

Oscar Wilde byl v roce 1895 odsouzen do vězení za udržování pohoršlivého vztahu s mladíkem stejného pohlaví, lordem Alfredem Douglasem. Takové pohoršení ovšem tehdy znamenalo, že budou zničeny i jeho knihy a že v některých případech budou i proklety. Sexuálně motivované zákazy a čistky nebyly ničím zvláštním ani ve dvacátém století.

Skutečně překvapivý je případ Johna Henryho Mackaye, jehož prvotina byla kvůli dvojznačnosti sexuální orientace hlavní postavy spálena poprvé v roce 1909 a další vydání pak také roku 1913, kdy knihy naházeli do plamenů nacisté.

V roce 1949 venezuelský ministr školství a slavný historik Augusto Mijares nařídil spálit Boussingaultovy *Paměti* kvůli sexuálním narážkám na život Simóna Bolívara. Zmíněný vládní činitel později cynicky prohlásil: „Jako ministr školství jsem nařídil spálit jen výtah z oněch pamětí, který měl, pravda, 166 stran.“²⁷

Kolumbijský spisovatel Juan Álvarez Garzón upozornil na to, že jeho román *Gritaba la noche* (Noc křičela, 1962) byl spálen, protože se námět dotkl křesťanského jmenovce guvernéra provincie Carlose Moncaya Quiñóneze. V roce 1982 vzplanulo mnoho výtisků díla americké spisovatelky Nancy Gardenové *Annie on My mind* (Annie, má lásko), protože někteří studenti považovali lesbický vztah mezi hlavními hrdinkami za obscénní. Autorka, která i přesto dál úspěšně prodává v Americe tisíce knih pro děti, připomněla pak tuto událost v díle *The Year They Burned the Books* (Rok, v němž spálili knihy, 1999), v němž se objevuje skupina, která si říká *Rodiny za tradiční hodnoty* a jež nakonec spálí knihy hlavní hrdinky.

V březnu roku 1997 knihovníci jedné školy v hertfordském okrese v americkém státě Severní Karolína nařídili zničit třicet tisíc darovaných knih s homosexuální tematikou. Novinářka Anne Saitaová píše o tom, jak třicet pět dobrovolníků osm hodin odnášelo bedny knih na obecní skládku k sešrotování a spálení.²⁸ Vrchní školní inspektor Andrew Carrington zdůvodnil zničení knih tím, že jejich obsah je pro školáky nevhodný.

Kulturní čistky

V noci z 31. května 1981 skupina fanatiků podpálila na přímý pokyn Strany národní jednoty knihovnu v Jaffně na severu Srí Lanky. Knihovna, která se nacházela v nádherné budově z roku 1950, byla založena již v roce 1841 a vlastnila devadesát sedm tisíc knih a rukopisů tamilské kultury. Jedním z děl bylo i *Yalpanam Vaipavama*, historická kronika Jaffny, jejíž jediná kopie se nacházela právě zde.²⁹

V Indii skupina studentů spálila studii Katherine Mayové nazvanou *Mother India* (Matka Indie, 1927) a v roce 1992

27 Jean-Baptiste Boussingault: *Memoriam*, Caracas: Catalá, 1974, s. 145.

28 *The Virginian Pilot*, 4. března 1997.

29 Vilani Peris: „Two decades after the burning down of the Jaffna Library in Sri Lanka“, *World Socialist Web Site*, 30. května 2001.

shořela knihovna ve Šrínagaru se stovkami starobylých rukopisů.

Za války o Náhorní Karabach bylo vojensky obsazeno ázerbájdžánské městečko Chodžaly a v něm v únoru 1992 povražděno více než tisíc osob, především dětí a žen. A aby toho nebylo málo, arménští ozbrojenci napadli v roce 1992 také město Šuša a zahájili útoky na 927 ázerbájdžánských knihoven a 22 muzeí. Následkem bojů byly zničeny čtyři miliony šest set tisíc knih včetně kopií starobylých pojednání o filozofii a hudbě. Zmizelo rovněž na čtyřicet tisíc vzácných tisků.

Dne 11. června 1992 byla oznámena poprava čtyř osob v posvátném městě Mašhadu v íránské provincii Chorásán. Všichni byli zatčeni v Mašhadu 30. května 1992 v souvislosti s nepokoji, k nimž v tomto městě došlo, a byli usvědčeni hned z několika zločinů, avšak jen jeden z nich, Alí Sádékí, byl obviněn také z pálení Koránu, neboť stál v čele útoků na budovu tamější Organizace pro šíření islámu, při nichž shořela obrovská knihovna, jež schraňovala různá vydání této posvátné knihy.

Podobné, i když zřejmě poněkud méně intenzivní uspokojení jako nacisté musel asi pociťovat biskup ruské pravoslavné církve Nikon Mironov, když v roce 1998 nařídil spálit desítky výtisků teologických pojednání, jež se snažila přiblížit ortodoxní víru jiným náboženským vyznáním. V Jekatěrinburgu tak byla veřejně zničena díla Johna Meyendorffa, Alexandra Meně, Nikolaje Afanasjeva a Alexandra Schmemanna.

Aktivisté proti apartheidu předvedli svou toleranci při útoku na knihovnu Holandsko-jihoafrické společnosti v Amsterdamu, když všechny její knihy naházeli do okolních kanálů.

V březnu 1999 došlo k útoku na synagogu v ruském městě Novosibirsk. Podle úřední zprávy o napáchaných škodách útok poničil vzácné relikvie a jedinečné náboženské texty. Největší škody utrpěla organizace B'nai Israel, jejíž knihovna byla zcela zničena spolu s desítkami videozáznamů o historii hebrejského národa, holokaustu a rabínských tradicích.

Podle jedné statistiky podnikly fašistické skupiny od ledna 1995 do září 1998 na různých místech více než šest set sedmdesát hanebných útoků namířených proti nejrozličnějším náboženským střediskům. Cílem nejsou vždy jen Židé: kupříkladu v dubnu 1999 byl vypálen obchod s náboženskou literaturou Steel's Used Christian Books v americkém Kansas City. Během incidentu shořelo více než sto tisíc knih. Nikoho z viníků se však nepodařilo dopadnout.

Rovněž Arabové se stávali oběťmi kulturních čistek. V roce 1998 byl jeden francouzský knihkupec, na jehož jméno evropské sdělovací prostředky jakoby zapomněly, odsouzen k dvouletému zákazu činnosti za ničení muslimských a arabských knih v městské knihovně v Paříži. Tento fanatik si tajně odnášel domů arabské knihy, kde je pálil. Jedna organizace proti rasismu a za přátelství mezi národy tento čin odsoudila a vyslovila pochyby o tak mírném trestu, který byl viníkovi vyměřen.

Vietnamská vláda zabavila v únoru 1999 více než sedm set kilogramů buddhistických knih za to, že jsou údajně v rozporu s kulturou země. Byl zatčen dvaadvacetiletý rolník Nguyen Thi Phu, kterého úřady obvinily z nelegálního pořizování fotokopií textů a z jejich prodeje. Tak jako ve všech předchozích případech, i tentokrát byly tyto písemnosti zničeny.

V roce 1998 došlo ke zničení mnoha knih v Hollins College v jihovýchodní Virginii.³⁰ Skupina zvaná *Pospolitost žen* zažehla obří hranici, kam pak naházela všechny knihy, noviny a časopisy, které podle jejich názoru degradovaly postavení ženy v dějinách. Stačil okamžik, a plameny pohltily nejen Schopenhauerovy knihy, ale i některé pasáže z Bible, fotografie papeže, časopisy *Cosmopolitan*, dopisy od mačistických snoubenců i zamilované romány. Na padesát zúčastněných studentek nezapomnělo před odchodem oslavit náležitým jásotem zmizení oněch zavrženíhodných stránek.

V roce 1996 soud v Bordeaux nařídil zadržení Jeana-Luca Lundiho, majitele knihkupectví s údajně nevhodnými revizionistickými texty. Knihy byly zničeny a do budoucna byl zakázán jakýkoli prodej tohoto typu literatury na francouzském území.

I studenti mohou nenávidět knihy

Starým zvykem mezi mládeží je pálení školních učebnic. Když jsem odmaturoval, nejdřív jsme si se spolužáky navzájem podepsali košile a pak došlo ovšem i na pálení všech učebních příruček, které, jak si vzpomínám, na mne dost zapůsobilo, zejména proto, že profesori toto počínání jen blahosklonně pozorovali.

To se opakuje na různých místech, jak lze usuzovat z textu spisovatele Carlose Vicuñi Fuentesese, který popisuje jeden

takový rituál z počátku dvacátého století v Chile:

Vysokánská pyramida těch zhoubných knih vzplála zrovna tam, na ulici Ahumada, o půl druhé odpoledne, dne 21. července 1920, jen dva bloky od prezidentského paláce La Moneda, na pár kroků od třídy Alameda a tři bloky od hlavního náměstí... Plameny nasytily vlastenčení davu, jenž začal příčinlivě přikládat do ohně, snad aby ani jedna jediná kniha neunikla. Shořela Bible i Nový zákon, Don Quijote i Příkladné novely, Komédie Aristofanovy i Ódy Horatiovy, překlad Iliady od Leconta de Lisle spolu s Ideářem od Uljanova-Lenina. Těch velkých hřištníků literatury však bylo jen hrstka ve srovnání s neškodnými básníky jako Rubén Darío, Verlaine, Francis Jammes, Mallarmé, Sully Prudhomme a latinskoamerickými básnířkami jako Juana de Ibarbourouová, Gabriela Mistralová, Alfonsina Storniová.

K této neblahé události se veřejně vyjádřil i Miguel de Unamuno:

A vidím, že nejvíce těch žhářů bylo mezi studenty! Nestudovanými studenty! Ti studentci s plnými ústy planého vlastenčení! Znáám je dobře, tyhle žalostné studenty, dítky plutokratické oligarchie, která si ukládá akcie do falešného vlastnictví. Vzdělanost je to, co nenávidí nejvíce.

Spisovatel Salvador García Jiménez přináší jiný pohnutý popis, který také stojí za připomenutí:

Na jedné střední škole, kde jsem působil jako profesor, žáci spálili na závěr školního roku několik knih na basketbalovém hřišti. Profesorský sbor se jako jeden muž legračně chystal za hlavu, a přitom se nikdo nerozpomněl na klíč k pochopení takového počínání, který by jim býval dal Freud, kdyby znali jeho interpretaci známé epizody z Goethova dětství. Když malý Goethe po narození svého mladšího sourozence vyhazuje z okna nádoby na ulici, aby se rozbilo na maděru, provádí vlastně symbolický akt, kterým vyjadřuje své přání prohodit oknem a ublížit tomu nebohému nemluvněti, jež právě spatřilo světlo světa. Pro ty žáky učebnice literatury, kterou s chutí přihodili na hranici, ztělesňovala jejich přenáročnou, přihlouplou a pedantskou profesorku.

Ovšem v pomstě za příkoří, které žákům způsobily nebohé učebnice, předčil všechny bezejmenný student, jenž podpálil Nebrijovu knihovnu na univerzitě v Murcii. Ten strávil celou noc ukryt mezi knihami a ve tři čtvrtě na šest ráno je polil plechovkou benzínu a všechno zapálil tak, aby neunikla ani jediná inkunábule. Hořící svazky kázání z 15. století plné výjevů z pekla padly do toho záru jako ulité. Dioskoridova *Historie bylin a rostlin* syčela jako uhlíky pálicích se žaludů. *Kniha o marnosti světa* od Diega de Estella se různě kroutila jako přiořepilá tím benzínem a z *Příručky pro pohřební ceremoniáře* se všude kolem roztekly svíce... Po dvou letech pořád není po viníkovi ani stopy. Hledali ho ještě pěkně zatepla proto, aby s ním jaksepatří sepsali protokol a potrestali ho, a nikoli proto, aby někdo poslouchal z jeho úst všechny ty podrazy, co mu možná profesori nadělali a pak se jen tak vypařili. Tiskem náležitě rozvířená zpráva asi zanechala pocit osvobozujících plamenů v mnoha studentech, kteří by se k takovému činu neodhodlali.³¹

V červnu roku 2001 došlo ke skandálnímu případu na písčité pláži La Victoria v Cádizu, kde se sešly stovky studentů a připravily velkou hranici. Se smíchem a křikem házeli do plamenů všechny své učebnice, včetně knih povinné četby. Tak ani klasikové španělské literatury nepřežili jedno obyčejné zakončení školního roku.

Dne 26. března 2004 se dostavila k branám Nejvyššího soudu skupina třiceti studentů práv Katolické univerzity Andrése Bella ve Venezuele a veřejně roztrhala knihy z pera soudců Ivána Rincóna, Ježíše Eduarda Cabrery a Josého Delgada Ocanda. Stěžovali si, že jsou prý znechuceni rozhodnutími těchto soudců a že se stydí za to, že studovali z knih, které tito pánové napsali.

Jeden z tajných rituálů na závěr školního roku na Harvardu a na desítkách dalších renomovaných univerzit spočívá v pálení učebnic, z nichž se v uplynulém roce studovalo. Obvykle takto mizí desítky akademických příruček.

V roce 2006 skupina studentů vstoupila během jednoho ze studentských protestních pochodů do dvorany filozofické fakulty a humanitních věd Chilské národní univerzity a znovu zde předvedla nám známý scénář: nejprve se zmocnila značného počtu knih a nakonec dvanáct set z nich spálila.

31 Salvador García Jiménez: *El hombre que se volvió loco leyendo „El Quijote“*, Barcelona: Ariel, 1996.

Případ Harry Potter

V neděli 30. prosince 2001 jedna náboženská kongregace v americkém Alamogordu na jihu Nového Mexika spálila stovky výtisků nezapomenutelného *Harryho Pottera* autorky J. K. Rowlingové.

Jack Brock, pastor posedlý touto knihou na pokračování, sdělil světu prostřednictvím hned několika sdělovacích prostředků, že úmyslem jeho náboženské skupiny je poukázat na nevhodnost *Harryho Pottera* pro mládež, neboť ji podněcuje, aby se učila kouzlům a rozličnému čarodějnictví. „Tenhle Potter je zplodenec ďábla,“ prohlásil. A svůj projev uzavřel tímto poselstvím: „Harry Potter jest ďábel a zatracuje lidské plémě.“³²

Brock a všichni jeho následovníci ovšem zároveň přiznali, že žádnou knihu o tomto povedeném kouzelnickém učni nečetli. Někdo z přítomných navíc neopomněl přihodit do plamenů romány Stephena Kinga.

Pálení Koránu

Na tomto příběhu o pálení Koránu není nic, co by nebylo nebezpečné a absurdní zároveň. Mediální zájem o něj spočívá v tom, že jde o něco nového a legálního. Musím přiznat, že mě osobně překvapila reakce, která výzvu k pálení Koránu bagatelizovala, aniž by brala v úvahu, jak hrůzný děj se za tímto příběhem skrývá.

Fakta jsou sice veřejnosti dostatečně známá, nicméně je záhodno událost ve zkratce shrnout. Vše začalo několik týdnů před 11. zářím 2010, kdy se mezinárodní společenství chystalo připomenout si teroristické útoky proti Spojeným státům americkým, které zosnovala Al-Kajdá a jež si vyžádaly 2 851 lidských životů. V tisku a televizi se vedla otevřená debata o projektu na výstavbu mešity na takzvaném Ground Zero v New Yorku. Islámské centrum mělo podporu nadace Cordoba House (nyní zvané Park 51) a mešita právě na tomto místě se zdála být — vlastně opravdu byla — symbolem tolerance. Michael Bloomberg, jinak kontroverzní starosta metropole, se k projektu vyjádřil takto: „Domnívám se, že je to velmi vhodné místo pro výstavbu mešity, protože předává světu poselství, že Amerika a město New York, které zastupují, skutečně věří tomu, co hlásají.“³³ Bylo to obtížné téma a důsledky byly zničující.

Nejradikálněji se v novinách k věci vyjádřil pastor Terry Jones, bývalý správce hotelu, který žil nějaký čas v Německu, odkud uprchl kvůli několika dost neprůhledným obchodům. Ten se nechal slyšet, že stavbu islámského svatostánku nepřipustí. Sám sebe označil jako náboženského pastýře a zároveň milovníka zbraní. Své následovníky z maličké a neznámé křesťanské církve na Floridě podněcoval, aby pálii Korán, a to nejlépe právě v den výročí 11. září mezi šestou a devátou hodinou večerní, tedy v nejvhodnější dobu k tomu, aby se Jones dostal do večerních zpráv. Oznámil dokonce, že bude usilovat o vyhlášení 11. září světovým dnem ničení islámských knih, a nechal si k tomu zhotovit bizarní nákladní automobil s červeným nápisem, jehož jediný náklad tvořily stovky výtisků zatracované knihy připravených ke spálení na hranici.

Tehdejší ředitel CIA Robert Gates Jonesovi na nátlak Bílého domu telefonoval a v krátkém rozhovoru jej — jak Gates sám řekl — zdvořilými slovy požádal, aby se připravovaných akcí vystříhal, jelikož stát Florida nemá zákony, které by zakazovaly pálení soukromé knihovny ve vlastnictví nějaké skupiny obyvatel. Trochu to připomíná můj dosud nevydaný román *Klub popela*, který vypráví příběh detektiva, jenž vyšetřuje případ kradené knihy, která obsahuje klíč k rozšifrování tajemství mince Lorenza Medicejského. Detektiv nakonec zjistí, že není moci, která by mohla zabránit zničení jedné knižní sbírky.

U osamocené a falešné výzvy mohl tento příběh skončit. Jones však nechal připravit odkaz na sociální síti Facebook s názvem „International Burn a Quran Day“, kde vyzýval své věrné, aby hranici, která měla určitý den vzplanout v Gainesvillu, všemožně podpořili. K iniciativě se nakonec připojilo na tři tisíce osob, mezi nimiž se našli i tací, kteří příslibili opakování této hrozné akce.

Smutné, ba přímo tragické je, kolikrát se podobné činy již v minulosti opakovaly a jaké hořké následky vyvolávají.

32 „¡A la hoguera con Harry Potter!“, *BBC MUNDO*, 1. ledna 2002.

33 David Alandete: „La ‚zona cero‘ albergará una mezquita“, *El País*, 3. srpna 2010.

Heinrich Heine napsal v svém díle *Almansor* (1821): „[...] kde pálí knihy, tam lidi také pálí nakonec.“³⁴ Tato slova se sice často citují, ovšem mnohdy se zapomíná na to (nevím, zda se špatným úmyslem), že se vztahují rovněž na pálení Koránu, ke kterému došlo třeba i ve španělské Granadě.

Korán by se tak měl zařadit mezi nejvíce pronásledovaná díla v historii. Rejstřík 26 díla *Destructarum Editionum Centuria* (Staletí ničení knih, 1893) francouzského knihomilce Fernanda Drujona se o pronásledování posvátné knihy muslimů zmiňuje těmito slovy:

KORÁN. Následující poznámka se nachází ve „Věstníku bibliofila“ z roku 1853 (str. 133).

Velmi významná knihovna byla v syrském městě Tripolis, kde neúnavně pracovaly stovky opisovačů. Říká se, že ve městě bylo možné nalézt 50 000 opisů Koránu a na 20 000 poznámek k této muslimy uctívané knize... Křižáci se po dobytí

Tripolisu roku 1109 domnívali, že je nutné hromadně ničit tuto protikřesťanskou knihu, a proto byly všechny tyto rukopisy odevzdány plamenům, aniž se kdo do nich podíval. Ta doba ovšem není jediná, kdy se Korán hojně ničil. Dějiny Španělska jsou plny podobných příkladů.

Salman Rushdie versus fundamentalismus

Nakladatelství Viking Penguin vydalo dne 26. září 1988 po jistém váhání a výhradách *Satanské verše*, satirický román angloindického spisovatele Salmana Rushdieho, který se narodil 1. června 1947 v Bombaji. Jak bývá v anglosaském literárním prostředí téměř předvídatelným zvykem, počáteční kritiky autorovi nejprve vyčetly, že neumí pořádně psát, a pak, že i kdyby psát uměl, zase si pro změnu nevybral dobře téma. Navzdory tomu Rushdie získal Whitebreadovu cenu. Námětem knihy je kritický výsměch Proroku Mohamedovi a různým dalším tabu islamismu.

Reakce muslimů na sebe nenechala dlouho čekat. Jeden indický ministr, aniž skutečně znal obsah díla, román šmahem zavrhl jako rouhání. Netrvalo ani týden, a po islámských školách začaly kolovat tisíce fotokopii s vybranými pasážemi, které byly považovány za nejurážlivější. Záměr rozpoutat mezi věřícími vlnu pobouření byl záhy úspěšně naplněn a již 8. října saúdský tisk nařkl Rushdieho z podněcování nevraživosti proti islámu.

Anglická televize odvysílala v lednu 1989 záběry hned několika skupin arabských učenců, jak v ulicích Bradfordu, v kulturně smíšeném hrabství West Yorkshire, pálí výtisky *Satanských veršů*. V pákistánském Islámábádu dav zaútočil na americké kulturní středisko a vyraboval je. Podobné incidenty následovaly jeden po druhém po celém světě a za několik týdnů autor knihy obdržel první výhrůžky smrti. Když si přece jen náhodou usmyslel vyjít ven na ulici, stával se terčem přímých útoků fanatiků. V Kašmíru si protesty proti románu vyžádaly šedesát raněných a jednu lidskou oběť.

To byl však jen začátek pronásledování, které nemá obdoby. Íránský vůdce ajatolláh Chomejní 14. února 1989 předstoupil před veřejnost a oznámil, že se rozhodl učinit přítrž Rushdieho urážení, a vyhlásil nad ním fatvu:

Oznamuji všem zbožným muslimům světa, že jsou odsouzeni k smrti jak autor knihy *Satanské verše*, jež byla sepsána, vytištěna a je šířena v jasném rozporu s islámem, Prorokem a Koránem, tak všichni ostatní, kteří jsou s touto publikací spojeni.

Vyzývám všechny zbožné muslimy, aby je co nejdříve popravili [...]. Z vůle boží se stanou mučedníky ti, kdo je najdou a zničí, byť by přitom sami měli zemřít.

Spisovatel V. S. Naipaul to obratem okomentoval s dávkou černého, niterného humoru a poznamenal, že se mu Chomejního dekret jeví jako extremistický způsob, jak dělat literární kritiku. Za zabití Rushdieho byla vypsána odměna jeden milion dolarů. V roce 1993 byl napaden norský vydavatel William Nygaard za to, že se odvážil publikovat *Satanské verše*, a v roce 1997 se cena za Rushdieho hlavu vyšplhala již na dva miliony.

Masové pálení Rushdieho knih propuklo všude a v míře nevídané. Některá knihkupectví byla vyrabována a zcela zničena. Útoky však neustávaly. Skupina indických muslimů spálila 12. února 1999 Rushdieho fotografie, další jeho vyobrazení i jeho knihy. Asi stovka aktivistů provolávala v mešitě Džamí masdžid v hlavním městě Indie hesla proti spisovateli a samozřejmě nechyběli ani ti, kdo se dožadovali Rushdieho smrti rukou některého z dobrovolnických svatých mužů.

Spisovatelé kajícíci

Strach, sklíčenost či zklamání dohnaly nemálo spisovatelů k tomu, že své vlastní práce sami zničili nebo na smrtelném loži vyjádřili přání, aby jejich dílo bylo srovnáno se světem. Básník Publius Vergilius Maro ve své závěti nařídil, aby bylo spáleno jeho epické dílo *Aeneis*. Den před svým skonem dokonce požádal, aby mu přinesli *scrinia*, válcovité schránky na přechovávání svitků, do nichž by své literární dílo uložil a pak vlastnoručně spálil. Nikdo na jeho přání sice nedbal, avšak básník přesto zemřel s přesvědčením, že text eposu není úplný.³⁵ Plinius považoval císaře Octavia Augusta za zachránce díla

35 Agustín García Calvo: *Virgilio*, Madrid: Ediciones Júcar, 1976, s. 91. Zdroj této příhody můžeme nalézt v následujících dílech: Aelius Donatus: *Life of Virgil*, 1996, rev. vydání 2005, 38f; Servius Probus Vita Gudiana I; Anthol. Lat. 653 a 672; Aulus Gellius, N.A. 17.10.7.

a uvedl, že to byl on osobně, kdo zničení Vergiliovy básně zakázal.³⁶ V době svého exilu se dokonce sám Ovidius přiznal, že spálil některé své básně, neboť ho zklamaly.³⁷

Anglický básník John Donne, autor spisu *Biathanatos*, v němž rozebírá sebevražedné jednání, si nebyl jist skutečnou hodnotou tohoto spisu. Borges na toto téma poznamenává:

Tento traktát sepsal na počátku 17. století velký básník John Donne, který přenechal rukopis Siru Robertu Carrovi s tím, aby jej odevzdal buď do tisku, nebo ohni. Donne zemřel v roce 1631; v roce 1642 vypukla občanská válka a v roce 1644 prvorozený básníkův syn dal starý rukopis do tisku, aby jej uchránil před ohněm.³⁸

William Collins, čtenář básničky Sapphō, Alkaia z Mytiléné a Pindara, jeden z nejslibnějších, ale nakonec nejvíce nedocenených spisovatelů anglické literatury, spálil řadu výtisků svého díla *Odes on Several Descriptions and Allegoric Subjects* (Zpěvy na různá popisná a alegorická témata, 1747), když znepokojeně sledoval, jak špatně a málo se kniha prodává.³⁹

Adam Smith, autor *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* (1776), byl již na vrcholu slávy, a přesto kvůli své nejistotě, aby se některé z jeho nedokonale redigovaných rukopisů nedostaly po jeho smrti náhodou ke čtenářům, „zničil celou řadu svých textů, mezi nimiž se měly nacházet nejspíše též spisy o rétorice“ (poznámky pro přednášky v Edinburghu a přednášky o přirozené teologii a právní vědě v Glasgow).⁴⁰

Existují potvrzená svědectví o tom, že Robert de Paul de Lamanon spálil téměř celé první vydání svého díla *Mémoire litho-géognostique sur la vallée de Champsaur et la montagne de Drouveire dans le Haut-Dauphiné* (Lito-geognostické pojednání o údolí Champsaur a pohoří Drouvierre v kraji Haut-Dauphiné, 1784). Ušetřil jen asi tucet výtisků, které si vzal s sebou na expedici, během níž však loď, na níž se plavil, ztroskotala. Podle jiné verze autor tehdy sice vyvázl životem, byl však 10. prosince 1787 zabit divochy na tichomořském ostrově Maonna, a knihy tak stejně nechal napospas jisté zkáze.

Uznávaný spisovatel Isaac D'Israeli z ostychu spálil své dílko *A defence of Poetry* (Obrana poezie, 1790). Jen několika kupcům se podařilo zachránit pár výtisků. Málo připomínaný anglický básník Robert Tannahill, autor *The soldier's Return. A Scottish Interlude in Two Acts, with other poems and songs* (Vojákův návrat. Skotské intermezzo o dvou aktech s dalšími básněmi a písněmi, 1807) a *Poems and Songs* (Básně a písně, 1815), spálil skoro všechny své rukopisy, protože po vydání své prvotiny v roce 1807 neúspěšně hledal pro své básně dalšího nakladatele.

Thomas de Quincey se stal veřejně známou osobností v roce 1821 díky své *Zpovědi anglického požívače opia*, která se objevila v září a říjnu téhož roku. Skupina vydavatelů, dobře obeznámených s tím, že Quincey často své projekty nedokončí, raději na třetí část, kterou autor čtenářům slíbil, nečekala a vydala knihu hned. Ta se zařadila mezi dnes již klasické texty. Vznik tohoto díla však provázely pohnuté události a sám autor přiznal, že přišel o mnoho listů původního rukopisu při malém požáru ve svém domě, který málem zničil i rukopis *The Daughter of Lebanon. An opium dream* (Dcera libanonská. Opiový sen): „Mezi částečně ohořelými papíry, nikoli však zcela a nenávratně spálenými, byla i *Dcera libanonská*.“⁴¹

James A. Froude vydal v Londýně pod pseudonymem Zeta své dílo *Shadows of the clouds* (Stíny mraků, 1847), avšak autorův otec spálil všechny výtisky, které mu přišly pod ruku.

Vykonavatel poslední vůle německého filozofa Arthura Schopenhauera (1788—1860) našel po jeho smrti četné filozofické texty a nejruznější poznámky, z nichž některé byly psány anglicky a pojednávaly o autorových sexuálních

36 Plinius, cit. dílo, vid. 7.114.

37 Ov. Trist. 1.7.15—26; tamtéž, 4.10.61—64.

38 Jorge Luis Borges: „Biathanatos“. In *Eseje — Další pátrání. Dějiny věčnosti*, přel. M. Machová, M. Mašínová, F. Vrhel, K. Uhlíř, Praha: Argo, 2011.

39 Grolier Club, *100 Books Famous in English Literature*, New York: The Grolier Club, 1902.

40 James Anson Farrer: *Adam Smith. Biographica Sketch*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1881.

41 Thomas de Quincey: *The Caesars & The avenger*, 2 sv., Boston: J. R. Osgood & Co., 1873.

problémech i erotických fantaziích. Jelikož Schopenhauer chorobně nenáviděl ženy, a byl dokonce zapleten do případu pádu jedné dámy ze schodů, vykonavatel testamentu nabyt přesvědčení, že splní poslední vůli myslitele nejlépe tím, když tyto papíry tajně spálí.⁴²

James Fenimore Cooper, autor románu *Poslední Mohykán*, spálil roku 1826 všechny své rukopisy. James Thomson, který je autorem knihy *The City of Dreadful Night* (Město hrůzné noci), popisuje ve svém deníku zvláštní hrůzu, která se ho jednou zmocnila při pálení jeho rukopisů:

Spálil jsem všechny své staré papíry, rukopisy a dopisy s výjimkou rukopisu knihy, která již byla z velké části vytištěna. Trvalo mi to pět hodin, během nichž jsem si musel jednak dávat pozor, abych nepřehřál krb, a přitom zároveň dohlížet, aby vše shořelo. Cítil jsem se smutně a hloupě, neboť jsem si ty papíry sotva prolistoval. Kdybych je začal číst, možná bych ani nebyl schopen je zničit.

Dne 23. října 1873 Arthur Rimbaud podnikl cestu do Bruselu, aby si vyzvedl výtisky své právě vydané knihy *Sezóna v pekle* (53 stran). Bruselský vydavatel a majitel firmy Jacques Poot mu dal předem deset nebo dvacet autorských výtisků. Básník jeden donesl strážnému do vězení, kde byl zadržován Verlaine, další pak daroval Millotovi, Delahayemu a Forainovi (existují důkazy, že Forainův výtisk byl prodán v roce 1998 na Huguesových aukcích). Není ovšem vyloučeno, že přinejmenším jeden výtisk Rimbaud spálil, když se uchýlil do Charlesvillu, a že zničil též své rukopisy.⁴³ Zbytek celého vydání zůstal v jednom skladu, kde byl nalezen až v roce 1901.⁴⁴

Někdy to však není autor, nýbrž jeho přátelé, kdo volají po zničení díla. Připomeňme si třeba Gustava Flauberta, který v září 1849 pozval do svého venkovského sídla v Croissetu nedaleko Rouenu Maxima Du Campa a Louise Bouilheta, dva ze svých nejlepších přátel, aby jim přečetl jeden rukopis. Jednalo se o *Pokušení sv. Antonína*, zvláštní dílo, k němuž Flauberta inspiroval dojem, který v něm zanechal jeden Breughelův obraz. Po čtyři dny oběma předčítal stránku za stránkou čtyři hodiny denně, avšak verdikt jeho přátel byl odmítavý: „Musíš to spálit a nikdy víc o tom nemluvit.“⁴⁵

Edgar Allan Poe zmiňuje ve svém díle *Al Aaraaf, Tamerlán a menší básně* (1829), že vydání jeho básnické prvotiny *Tamerlán a jiné básně* (1827) bylo „zastaveno kvůli okolnostem soukromé povahy“. Skutečný význam této věty se stal v posledních letech předmětem intenzivních debat. Podle některých badatelů Poe vydání již zrušit nemohl a musel se smířit s tím, že sbírka nakonec vyšla; jiní zase pro změnu tvrdí, že autor všechny výtisky zničil v záchvatu sebekritiky.

Kniha *Tamerlán* nakonec vyšla v červnu nebo červenci roku 1827 v tiskárně Calvina Fredericka Stephena Thomase ve dvanáctkovém formátu, se čtyřmi stranami v latině a s číslováním od pěti do čtyřiceti. Odborník na toto téma Thomas Ollive Mabbott tvrdí, že bylo vytištěno dvě stě kopií knihy.⁴⁶ James Albert Harrison je zase toho názoru, že jich bylo pouze kolem čtyřiceti.⁴⁷ Zmiňují tato čísla z toho důvodu, neboť se nám dodnes dochovalo pouhopouhých dvanáct výtisků. Zbytek prostě zmizel nebo byl zničen.⁴⁸

42 Patrick Gardiner: *Schopenhauer*, México: Fondo de Cultura Económica, 1975, s. 24.

43 Enid Starkie ve své knize *Arthur Rimbaud* (Madrid: Siruela, 1989, s. 309) upozorňuje na to, že básník sice spálil své práce, ale je také možné, že tak učinil pouze s knihami, které měl právě u sebe, neboť ostatní výtisky mytického vydání z roku 1873 byly uloženy u nakladatele.

44 León Losseau: „La légende de la destruction par Rimbaud de l'édition princeps de ‚Une saison en enfer‘“, *Annuaire [pour 1915] de la Société des bibliophiles et iconophiles de Belgique*, 1916.

45 Maxime Du Camp: *Souvenirs littéraires*, sv. 1, kap. 12, Paris: Librairie Hachette, 1882.

46 Thomas Ollive Mabbott: *Tamerlane and Other Poems*, New York: The Facsimile Text Society by Columbia University Press, 1941.

47 James Albert Harrison: *The Complete Works of Edgar Allan Poe*. Sv. 1: *Biography*, New York: T. Y. Crowell, 1902, s. 64–66.

48 Slavných dvanáct výtisků se nachází v následujících institucích či sbírkách: Henry E. Huntington Library (San Marino, Kalifornie), Harry Ransom Humanities Research Center (University of Texas, Austin), Berg Collection (New York Public Library), Lilly Library (Indiana University), soukromá sbírka (výtisk zakoupen v newyorské aukční síni Sotheby's v lednu 1990), Alderman Library (University of Virginia), Joseph Regenstein Library (University of Chicago), soukromá sbírka (výtisk zakoupen v newyorské aukční síni Sotheby's 7. června 1988 za 198 000 dolarů), British Library, William Andrews Clark Library (University

Joseph Conrad ve své knize *A Personal Record* (Osobní kronika, 1912) připustil, že jeho otec, polský revolucionář a činorodý překladatel Shakespeara a Victora Huga, nařídil spálení všech svých rukopisů. Popis této události na nás jistě zapůsobí i po letech: „Pálení se odehrálo za jeho osobního dohledu. Vešel jsem totiž toho večera do jeho pokoje poněkud dříve než obvykle, a aniž by si kdokoli všiml mé přítomnosti, spatřil jsem, jak ošetřovatelka přizívá plameny v krbu.“⁴⁹

Franz Kafka žádal Maxe Broda, aby spálil jeho sešity. Na papír mu napsal tento vzkaz: „Milý Maxi, mým posledním přáním je, aby vše, co po sobě zanechávám [...], bylo spáleno, aniž by to kdokoli četl.“ Brod to naštěstí neudělal. Kafka ovšem požádal o totéž také Doru Diamantovou a ta, jelikož mu byla přítelkyní z nejvěrnějších, spálila celou závěrečnou část Kafkova deníku.⁵⁰ Borges kdysi poněkud poťouchle prohlásil, že pokud si člověk opravdu přeje, aby jeho knihy zmizely, nemá tento úkol svěřovat jiným.⁵¹

Antonio Machado spálil během své první cesty do Paříže v roce 1899 své dílo *Cantares* (Zpěvy). Giovanni Papini zase nechal shořet celé vydání své ateistické knihy *Le memorie d'Iddio* (Vzpomínky na Boha, 1913) poté, co se obrátil ke křesťanství. Kolumbijský básník Germán Pardo García hodil do plamenů před zraky svého přítele Germána Arciniegase básnickou sbírku *El árbol del alba* (Strom za rozbřesku, 1928). Venezuelec Enrique Bernardo Núñez (1895—1964), autor knihy *Cubagua* (1931), naházal v rozčarování do řeky Hudson celé vydání románu *La Galera del Tiberio* (Tiberiova galéra) z roku 1938. Kolumbijský autor Eduardo Santa spálil svou knihu *Girasol* (Slunečnice) po násilných událostech v Bogotě 9. dubna 1948. Z tohoto prvního vydání díla se zachoval pouze jediný výtisk.

Malcolm Lowry přišel během záhadného požáru své chaty 7. června 1944 o rukopis díla *In Ballast to the White Sea* (Se zátěží do Bílého moře). A pokud je pravdivé svědectví jeho druhé ženy, shořelo i na dva tisíce stran dalších rukopisů. Nechybějí hlasy, které Lowryho podezírají, že si svůj vlastní dům podpálil záměrně sám.

Ernst Jünger se v knize *Jahre der Okkupation* (Léta okupace) přiznal, že v roce 1945 spálil své papíry ze strachu před Spojenci:

Toho dne jsem tedy podstoupil první autodafé, nebo přesněji řečeno naházal jsem velké množství papírů do popelnic na dvoře. Deníky od roku 1919, poezii a dopisy. Nelitoval jsem toho. Události byly takové povahy, že mne dohnaly k tomu, abych jednal. Bylo zapotřebí zbavit se té zátěže. Dokonce to snad bylo i příjemné.⁵²

Borges ve své úvaze *Un ensayo autobiográfico* (Autobiografický esej) neskryval, že své první knihy pálil: „Ještě před pár lety, pokud cena nebyla přehnaná, jsem skupoval výtisky svých knih a pálil jsem je.“ Až do konce života odmítal znovu vydat tři ze svých děl z dvacátých let: *Inquisiciones* (Další pátrání, 1925), *El tamaño de mi esperanza* (Velikost mé naděje, 1926) a *El idioma de los argentinos* (Mluva Argentinců, 1928).

Emil Cioran zanechal po své smrti třicet čtyři sešitů o tisícovce stran s velmi přesným a jasným pokynem: „Zničit.“

Takových a podobných případů je daleko více, nemluvě o těch, o nichž neexistují žádné záznamy kvůli ostychu autorů samých.

of California), Sbírká Richarda Gimbela a Free Library of Philadelphia.

49 Joseph Conrad: *Crónica Personal*, Barcelona: Alba, 1998, s. 16.

50 Gérard Haddad: *Los biblioclastas*, Buenos Aires: Ariel, 1993, s. 137.

51 Jorge Luis Borges: *La biblioteca de Babel*, Buenos Aires: Emecé, 2000, s. 58.

52 Ernst Jünger: *Diario de guerra y de ocupación (1939—1948)*, Barcelona: Plaza y Janés Editores, 1972, s. 439.